

## Saint-Malo Sonrası Dönemde Avrupa Birliği'nin Uluslararası Kimliği: Bir Sivil Güçten Daha Fazlası Mı?

Taylan Özgür KAYA\*& Aslıgül Sarıkamış KAYA\*\*

### Özet

Bu makalenin amacı, askeri kabiliyetlere sahip olmaması sebebiyle sivil bir güç olarak tanımlanan AB'nin 1990'lı yılların sonlarında hayata geçirilen AGSP/OGSP süreci ile askeri bir kapasiteye sahip olmasının Birliğin sivil güç kimliğini sona erdirip erdirmediği sorusuna cevap bulmaktır. Bu soruya cevap ararken makalenin ilk bölümünde, 1940'lı yılların sonlarından başlayarak savunma ve güvenlik boyutunun Avrupa bütünleşme sürecindeki yeri incelenmiştir. İkinci bölümde, askeri kabiliyetlere sahip olmanın AB'nin sivil güç olma kimliğini sona erdirip erdirmediği konusunda literatürdeki temel tartışmalara değinilmiştir. Genel bir değerlendirmenin yapıldığı son bölümde ise, AGSP/OSGP süreci ile 1970'li yılların başında François Duchêne tarafından ortaya konulan temelinde askeri araçlardan arındırılmış olmaya dayanan geleneksel Sivil Güç Avrupa anlayışının yani 'Sivil Güç Avrupa versiyon 1.0'm, sivil araçlar ile birlikte askeri araçları da etkin bir şekilde kullanabilme kapasitesine sahip olmaya dayanan modern bir Sivil Güç Avrupa anlayışına yani 'Sivil Güç Avrupa versiyon 2.0'a evrildiği sonucuna varılmıştır.

**Anahtar Sözcükler:** Avrupa Birliği, Sivil Güç, Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası/Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası, Uluslararası Kimlik

### The European Union's International Identity In The Post-Saint-Malo Era: Is It More Than A Civilian Power?

#### Abstract

This article aims to find out whether EU's acquisition of military capabilities with the introduction of ESDP/CSDP in the late 1990s ends its civilian power identity, which has been characterized by lack of military capabilities. In order to answer this question, first of all, the place of defence and security dimension in the European integration process is analyzed. Secondly, major debates in the literature concerning whether EU's acquisition of military capabilities results in demise of civilian power identity of the EU are examined. As a result of the analysis, it is concluded that with the introduction of the ESDP/CSDP, traditional understanding of Civilian Power Europe which has been characterized by lack of military capabilities as introduced by François Duchêne in the early 1970s, 'Civilian Power Europe version 1.0' has evolved towards a modern understanding of 'Civilian Power Europe' based on possessing the capacity for effective use of military capabilities together with civilian capabilities, 'Civilian Power Europe version 2.0'.

**Keywords:** European Union, Civilian Power, European Security and Defence Policy/Common Security and Defence Policy, International Identity

\* Yrd. Doç. Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü.

\*\* Dr., Selçuk Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü.

## GİRİŞ

3-4 Aralık 1998'de Saint-Malo'da gerçekleşen İngiltere Başbakanı Tony Blair ile Fransız Cumhurbaşkanı Jacques Chirac'ı buluşturan zirve, Avrupa bütünleşmesi ve Avrupa Birliği'nin (AB) uluslararası kimliği açısından bir dönüm noktası teşkil etmiştir. Bazı yazarların tanımlaması ile Saint Malo Zirvesi, Avrupa güvenliği ve savunmasının teori ve pratiği açısından devrim niteliğinde bir olaydı.<sup>1</sup> Uzun yıllardır Avrupa bütünleşme sürecinde bir tabu olarak görülen savunma ve güvenlik konuları ve bütünleşmenin askeri boyutu konusunda yaşanan kilitlenme, İngiltere'nin başını çektiği 'Atlantikçi' yaklaşım ile Fransa'nın başını çektiği 'Avrupacı' yaklaşım arasında bu zirvede sağlanan uzlaşma ile son bulmuştur.<sup>2</sup> Bu zirvede iki liderin, Birliğin, uluslararası krizlere müdahale edebilmesine olanak sağlayacak inandırıcı bir askeri güç ile desteklenen, bu gücün kullanımına karar verecek araçlara sahip ve bunu kullanmaya hazır otonom bir hareket kapasitesine sahip olması gerektiği konusunda uzlaşmaya varmaları Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası<sup>3</sup> (AGSP) olarak adlandırılacak bütünleşmenin güvenlik ve savunma boyutunun oluşturulmasının önünü açan en önemli gelişme olmuştur.<sup>4</sup>

Bu makale, AGSP/OGSP'nin kurumsal, kabiliyetler ve operasyonel anlamda gelişiminin AB'nin uluslararası kimliği üzerindeki etkisinin ne olduğu sorusu üzerinde duracaktır. Makalenin esas olarak cevap aradığı soru 1970'li yıllardan bu yana askeri kabiliyetlere sahip olmaması sebebiyle sivil bir güç olarak tanımlanan AB'nin, savunma ve güvenlik boyutunun bütünleşmenin bir parçası olmasıyla sivil güç vasfının anlamını yitirip yitirmediğidir. Bu soruya cevap ararken makalenin ilk bölümünde 1940'lı yılların sonlarından başlayarak savunma ve güvenlik boyutunun Avrupa bütünleşme sürecinin neresinde olduğu sorusuna cevap aranacaktır. İkinci bölümde, AGSP/OGSP ve bu çerçevede askeri kabiliyetlere sahip olmanın AB'nin uluslararası kimliğini nasıl etkilediği daha doğru ifade etmek gerekirse bu gelişmenin Birliğin sivil güç olma kimliğini sona erdirip erdirmediği konusunda literatürdeki temel tartışmalara değinilecektir. Son bölümde ise AB'nin AGSP/OGSP kapsamında askeri kabiliyetlere sahip olmasının Birliğin uluslararası kimliği üzerindeki etkisi üzerine bir değerlendirme yapılacaktır.

## AVRUPA BÜTÜNLEŞME SÜRECİNDE SAVUNMA VE GÜVENLİK BOYUTU

II. Dünya Savaşı sonrası dönemde Avrupa'da bütünleşme sürecinin ekonomik alanda başladığı genel kabul görmüş bir anlayış olsa da Jolyon Howorth'un da doğ-

1 Jolyon Howorth, *Security and Defence Policy in the European Union*, (New York: Palgrave Macmillan, 2007), s. 33.

2 Fransa'nın başını çektiği 'Avrupacı' yaklaşım, Avrupa'nın kendi güvenliğini sağlamasını ve bu çerçevede ABD ve NATO ile mesafeli ilişkiler yürütmesi gerektiğini savunurken, İngiltere'nin başını çektiği 'Atlantikçi' yaklaşım, Avrupa'nın güvenliğinin sağlanmasında ABD ve NATO'ya merkezi bir önem atfetmektedir. (Sinem Akgül Açıkmeşe; Cihan Dizdaroğlu, 'NATO-AB İlişkilerinde İşbirliği ve Çatışma Dinamikleri', *Uluslararası İlişkiler*, Cilt: 10, Sayı: 40, 2014, s. 138)

3 Lizbon Antlaşması ile ismi Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası (OGSP) olarak değiştirilmiştir.

4 Stephan Keukeleire, 'European Security and Defence Policy: From Taboo to a Spearhead of EU Foreign Policy?', içinde Federiga Bindi, (der.) *The Foreign Policy of the European Union: Assessing Europe's Role in the World*, (Washington D.C.: Brookings Institution Press, 2010), s. 55.

ru bir şekilde tespit ettiği üzere Avrupa bütünleşme sürecinin hikayesi esasında savunma ve güvenlik alanındaki bütünleşme çabaları ile başlamıştır.<sup>5</sup> Ancak, savunma ve güvenlik alanındaki bütünleşme çabalarının ekonomik alandaki çabalar kadar başarılı olamaması nedeniyle bütünleşme sürecinin ekonomik boyutu ön plana çıkmıştır. II. Dünya Savaşından hemen sonra 1940'lı yılların ikinci yarısında İngiltere ve Fransa'nın başını çektiği Batı Avrupalı devletlerin en büyük endişesi artan Sovyet yayılcı tehdidi ve Almanya'nın saldırgan militarist bir devlet olarak tekrar ortaya çıkma ihtimaliydi. Özellikle İngiltere ekonomik bütünleşmeden önce yukarıda bahsedilen çifte tehditle başa çıkabilmek için Batı Avrupalı devletlerin ilk etapta kendi aralarında bir Batı Avrupa savunma grubu oluşturması daha sonrasında da Batı Avrupalı devletlerin ne Sovyet tehdidine karşı koyacak ne de Almanya'yı denetim altında tutacak askeri ve ekonomik kapasiteye sahip olmadığı gerçeğini de gözönüne alarak bu gruba ABD'nin de dahil edilmesi gerektiğine inanıyordu.

Bu yönde ilk adım olarak Fransa ve İngiltere 4 Mart 1947'de Dunkirk Antlaşmasını ya da tam adıyla 'İttifak ve Karşılıklı Yardım Antlaşmasını' imzalamışlardır. Bu antlaşma temelde Almanya'nın tekrar saldırgan bir devlet olarak ortaya çıkması tehdidine karşı yapılmış bir ittifak antlaşması olsa da aynı zamanda Sovyet yayılcılığına karşı Batı Avrupa'da oluşturulmakta olan kolektif özsavunma ittifakına yönelik atılmış ilk adımdı.

Dunkirk Antlaşmasından bir yıl sonra 17 Mart 1948 tarihinde Fransa ve İngiltere, Belçika ülkelerini de Batı Avrupa kolektif özsavunma ittifakına dahil ederek Brüksel Antlaşması ya da tam ismiyle 'Ekonomik, Sosyal ve Kültürel İşbirliği ve Kolektif Özsavunma Antlaşmasını' imzalamışlardır. Brüksel Antlaşması'nın 4. maddesi uyarınca imzacı devletler, taraflardan herhangi birinin Avrupa içinde silahlı bir saldırıya hedef olması halinde, Birleşmiş Milletler (BM) Şartının 51. maddesinde belirtildiği üzere BM Güvenlik Konseyi uluslararası barış ve güvenliğin korunması için gerekli önlemleri alıncaya dek, saldırıya uğrayan imzacı tarafa ortak meşru savunma hakkı temelinde elindeki bütün askeri ve diğer imkanlarla yardım etme yükümlülüğü altına girmişlerdir.<sup>6</sup>

Brüksel Antlaşması ile kendi aralarında Batı Avrupa savunma grubunu oluşturan Batı Avrupalılar bu özsavunma sistemine 4 Nisan 1949'da Washington D.C.'de imzalanan Kuzey Atlantik Antlaşması ile ABD ve Kanada'yı da dahil ederek Sovyet yayılcı tehdidine karşı Batı Avrupa'daki kolektif özsavunma ittifakını tamamlamış oldular. Kuzey Atlantik Antlaşmasının 5. maddesi, Brüksel Antlaşmasının 4. maddesi ile aynı hükümleri taşıyordu. Buna göre, antlaşma taraflarından herhangi biri Avrupa ve Kuzey Amerika'da saldırıya uğrarsa bu saldırı bütün taraflara yapılmış sayılacak ve her bir devlet BM Antlaşmasının 51. maddesinde belirtilen bireysel veya kolektif özsavunma hakkını kullanarak Kuzey Atlantik bölgesinde güvenliğin tekrar tesisi ve korunması için saldırı altındaki tarafa bireysel olarak ya da diğer taraflarla birlikte silahlı güç de dahil elindeki bütün araçlarla yardım etme yükümlülüğü altına girmiş olurdu. Başlangıçta kağıt üzerinde bir antlaşma olan Kuzey Atlantik

<sup>5</sup> Howorth, a.g.e., s. 34.

<sup>6</sup> [http://www.nato.int/cps/en/natohq/official\\_texts\\_17072.htm](http://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_17072.htm). (Erişim tarihi: 23 Kasım 2016).

Antlaşması, Kore Savaşıyla Sovyet destekli komünist yayılmacı tehdidin ete kemiğe bürünmesi ile örgütlenme sürecine dönüşmüş ve 1950'li yılların başında Batı Avrupa ve Kuzey Amerika bölgesinin kolektif öz savunmasını sağlama görevini üstlenen Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü'ne (NATO) dönüşmüştür.

Kore Savaşı sadece Kuzey Atlantik Antlaşmasının kurumsallaşmasını tetiklemiş aynı zamanda Sovyetler Birliği'nin Batı Almanya'ya yönelik olarak benzer bir saldırı girişiminde bulunacağından endişe eden Bonn yönetiminin 1950 Haziranında Batı Almanya'nın silahlandırılması gerektiği fikrini ortaya atması ile Avrupa'da savunma ve güvenlik konularında yeni bir girişimin başlatılmasını tetiklemiştir. Bu dönemde Sovyetler Birliği'ne karşı yürüttüğü 'Çevreleme Politikası' Avrupa'ya genişletmek isteyen ABD yönetimi Almanya'nın yeniden silahlandırılması fikrinin en önemli destekçisi olmuştur.<sup>7</sup> Washington yönetimi ayrıca Kore Savaşının kendisi açısından maliyetini göz önüne alarak Batı Avrupalıların kendi savunmalarında daha fazla sorumluluk alması gerektiğine yani ABD'nin yükünü paylaşmaları gerektiğine inanmaktaydı.<sup>8</sup> Washington yönetimi Batı Avrupa'ya yönelik olası bir Sovyet saldırısını caydırmak için NATO'nun komutası altında Almanya'nın da katkıda bulunacağı güçlü bir yerel Batı Avrupa savunma gücü oluşturulmasını istemekteydi.<sup>9</sup>

Almanya'nın yeniden silahlanma talebi, Charles De Gaulle liderliğindeki Fransa yönetimini o dönemin ikiz tehditlerinin, Sovyet yayılmacılığı ve Almanya'nın yeniden saldırgan militarist bir devlet olarak yükselişi, birinden kaçarken diğere tutulma riskiyle karşı karşıya getirmiştir. Batı Almanya'nın yeniden saldırgan militarist bir devlet olarak ortaya çıkacağından ve bunun o dönemde hazırlık aşamasında olan Avrupa bütünleşme sürecine zarar vereceğinden endişe eden Paris yönetimi Batı Almanya'nın yeniden silahlandırılmasının NATO çerçevesinde değil Avrupa çerçevesinde gerçekleşmesi gerektiğini savunmaktaydı. Bunun da o dönemde kuruluş çalışmaları devam eden Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğuna (AKÇT) benzer bir şekilde uluslarüstü bir yapıya sahip bir Avrupa Savunma Topluluğu çerçevesinde kurulacak Avrupa Ordusu temelinde gerçekleştirilmesini savunmaktaydı. Dönemin Fransa başbakanı René Pleven'in adıyla anılan plana göre kurulacak olan Avrupa Savunma Topluluğu uluslar üstü bir yapıda olacak ve bütün askeri ve insani unsurlar tek bir siyasi ve askeri otoritenin kontrolü altında olacaktı. Bu plan ayrıca Batı Alman birliklerinin de dâhil olacağı ortak bir komuta altında olacak bir Avrupa ordusu kurulmasını öngörüyordu. Bu ordunun komuta kademesinin Fransız komutanlardan oluşması böylece Batı Alman birliklerinin Fransız komutanların kontrolü altında tutulması öngörülmekteydi. Almanların askeri anlamda kontrolünü sıkılaştırmak amacıyla plan diğer üyelerden farklı olarak Batı Almanya'nın silahlı güçleri üzerindeki ulusal kontrolünü de kısıtlamaktaydı. Kurulacak bir Avrupa ordusu ile

7 Martin J. Dedman, *The Origins and Development of the European Union 1945-2008: A History of European Integration* (2. Baskı), (New York: Routledge, 2010), s. 63.

8 Charlotte Bretherton ve John Vogler, *The European Union as a Global Actor*, (Oxon: Routledge, 2006), s. 192.

9 Dedman, a.g.e., ss. 63-64.

Fransa, hem Alman militarizminin tekrar canlanmasını hem de ABD'nin Avrupa meselelerine aşırı müdahalesini önlemeyi amaçlamaktaydı.<sup>10</sup>

Başlangıçta, egemenliği üzerindeki kısıtlamalardan rahatsızlık duyan Batı Almanya ve Batı Almanya'nın yeniden silahlandırılmasının NATO çerçevesinde gerçekleşmesi gerektiğini savunan ABD bu plana karşı çıkmışlardır. Daha sonrasında planın mimarı Jean Monnet'in ABD'ye yönelik ikna çabaları sonucu planda ABD'nin istekleri doğrultusunda Batı Almanya'ya Avrupa Ordusunda eşit bir statü sağlayacak olan bir takım değişiklikler yapılmış ve bu sayede ABD'nin desteği kazanılmıştır.<sup>11</sup> Sonuçta, AST'yi kuran Paris Anlaşması Fransa, Belçika, İtalya, Batı Almanya, Lüksemburg ve Hollanda tarafından 27 Mayıs 1952 tarihinde imzalanmıştır. Ancak anlaşmanın onay aşamasında AST'nin nihai halinden memnun olmayan Fransa'da ulusalcı kanadı temsil eden Gaullcülerin karşı çıkması sonucu anlaşma Fransa Meclisi tarafından 30 Ağustos 1954 tarihinde 309'a karşı 250 oy ile reddedilmiştir. Buradaki temel neden Plevin Planında yapılan değişikliklerle Fransa'nın kurulacak Avrupa ordusu üzerindeki mutlak kontrolünü Almanya'ya kaptırma endişesiydi. İlk plana göre ordunun komutası Fransız bir generalin elinde olacakken yeni plana göre komuta Batı Almanya da dâhil bütün ülke temsilcilerinin yer alacağı ve oyların ağırlıklarının ülkelerin orduya yaptıkları ulusal katkılara göre belirleneceği bir konseye verilmekteydi. O dönemde Hindi-Çin'deki sömürge savaşıyla meşgul olan Fransa'nın orduya göndereceği birlik miktarında ciddi bir kısıtlamaya gitme zorunluluğu, orduya Fransa'dan daha çok birlik gönderecek olan Almanya'nın komuta düzeyinde daha fazla söz sahibi olmasına ve AST'yi domine etmesine olanak sağlayacaktı.<sup>12</sup> Bu endişe yanında Fransız ordusunu önemli bir ulusal sembol olarak gören Gaullcüler, ordunun kontrolünün ulusal liderlikten uluslar üstü bir yapıya devrine karşı çıkmaktaydılar.<sup>13</sup>

Bu planın başarısızlığından sonra Batı Almanya'nın yeniden silahlandırılması sorunu 1948 tarihli Brüksel Antlaşmasında yapılan değişiklik ile çözülmüştür. 23 Ekim 1954 tarihinde Değiştirilmiş Brüksel Antlaşması, 1948 tarihli antlaşmaya taraf olan Fransa, İngiltere ve Benelüks ülkelerine Batı Almanya ve İtalya'nın da katılımıyla Paris'te imzalanmıştır. Bu antlaşma ile Batı Avrupa Birliği (BAB) kurulmuş ve Batı Almanya'nın yeniden silahlandırılmasının BAB çerçevesinde gerçekleşmesi kararlaştırılmıştır. Daha sonrasında askeri konularda NATO ile oluşabilecek duplikasyonu önlemek amacıyla BAB'ın askeri konular ve antlaşmanın 5. maddesinde belirtilen bir silahlı saldırı sonrasında uygulamaya konacak olan kolektif öz savunma konusundaki sorumlulukları fiili olarak NATO'ya devredilmiş ve bu sayede Batı Almanya BAB'ın açtığı arka kapı sayesinde NATO ile askeri olarak bütünleşmiştir.<sup>14</sup> Böylece NATO, dönemin çifte tehditlerine yönelik "çifte çevreleme" (dual contain-

10 Dedman, a.g.e., s. 65.

11 Dedman, a.g.e., s. 67.

12 Dedman, a.g.e., ss. 71-72.

13 Nathan Leites ve Christian De La Maléne, 'Paris from EDC to WEU', World Politics, Cilt: 9, Sayı: 2, 1957, s. 197.

14 Stephan Keukeleire ve Jennifer MacNaughtan, The Foreign Policy of the European Union, (Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2008), s. 42.

ment) sorumluluğunu üstlenmiş<sup>15</sup> ve uzun yıllar boyunca Batı Avrupa'nın güvenlik ve savunması konusundaki başlıca örgüt olmaya devam etmiştir. Bu da Avrupa bütünleşme sürecinin güvenlik ve savunma konularını dışarıda bırakacak şekilde ilerlemesine olanak sağlamamıştır.

1960'lı yılların başında Fransa'nın girişimi ile Avrupa Topluluğu üyesi devletler arasında Topluluğun kurumsal yapısının dışında üye devletler arasında siyasi ve dış politika konularında işbirliğini kurumsallaştıracak bir siyasi birlik kurulması girişimi olan Fouchet Planı, Belçika ve Hollanda'nın, İngiltere'nin müzakerelere katılması ve NATO ile olan ittifak bağlarının korunacağına dair bir ibarenin kurucu anlaşmanın giriş kısmına konulması konusundaki ısrarlarına Fransa'nın karşı çıkması nedeniyle sonuçsuz kalmıştır. Daha sonrasında 1970'li yılların başında AT üyesi devletler, dışışleri ile ilgili konularda fikir alış verişinde bulunmalarına, önemli uluslararası meseleler konusunda karşılıklı anlayış geliştirmelerine, farklı görüşler arasında bir uyum sağlayarak aralarındaki dayanışmayı güçlendirmelerine, pozisyonları arasında eşgüdüm sağlanmasına ve mümkün olursa ortak bir tutum ve hareket geliştirilmesine olanak sağlamak amacıyla bir işbirliği, eşgüdüm ve karşılıklı danışma mekanizması olan Avrupa Siyasi İşbirliğini (ASİ) hayata geçirmişlerdir. Ancak ASİ de 1987 yılında yürürlüğe giren Avrupa Tek Senedine kadar AT'nin kurucu anlaşmalarının ve dolayısıyla Avrupa bütünleşme sürecinin dışında tutulmuştur. Ayrıca, askeri güvenlik ve savunma konuları da ASİ'nin kapsamı dışında tutulmuştur. Gerek Fouchet Planı gerekse ASİ, Soğuk Savaş boyunca devam eden güvenlik ve savunma konularını bütünleşme sürecinin dışında tutma geleneğinde bir istisna teşkil etmemişlerdir.

1980'li yılların sonu ve 1990'lı yılların başında Avrupa'da yaşanan bir takım değişiklikler Birliğin dış, güvenlik ve savunma politikası konusunda yeni bir yapılanmaya gitmesini gerekli kılmıştır. Özellikle, Orta ve Doğu Avrupa'da 1988-1991 yılları arasında yaşanan devrimler sonucu komünist rejimlerin yıkılması, 1990 yılında iki Almanya'nın yeniden birleşmeleri ve 1991 yılında başlayan Yugoslavya krizi Avrupa'nın siyasi ve stratejik yapısında dramatik bir değişime neden olmuştur. Bilhassa Almanya'nın yeniden birleşerek gücünü artırması sonrasında Almanya'nın Avrupa bütünleşme sürecine daha güçlü bağlarla bağlanmasını sağlamak amacıyla ekonomik birliğin yanında siyasi birliğin ve onun önemli bir ayağı olarak ortak bir dış ve güvenlik politikasının hayata geçirilmesi AB üyesi ülkelerin gündemlerini meşgul eden en önemli konulardan biri olmuştur.

1990'lı yılların başında ekonomik bütünleşmenin nihai aşaması olan ekonomik ve parasal birliğin tamamlanması için gerekli kurumsal altyapıyı oluşturacak yeni bir anlaşma için hükümetler arası müzakereler devam ederken Yugoslavya'da yaşanan iç savaşta AB üyesi ülkelerin birlikte hareket etme ve tek sesle konuşma konusundaki başarısızlıkları ASİ'nin ülkeler arasında dış politika konularında işbirliği ve eşgüdümü sağlama konusundaki yeterliliğinin sorgulanmasına neden olmuş ve dış ve güvenlik politikası için daha güçlü bir yapı kurulması gerekliliği doğmuştur.

15 Roy H. Ginsberg, *Demystifying the European Union: The Enduring Logic of Regional Integration*, (Lanham: Rowman & Littlefield Publishers, 2007), s. 41.

Yugoslavya'nın dağılma sürecinde Almanya'nın diğer üye ülkelerden bağımsız olarak hareket ederek Slovenya ve Hırvatistan'ı tanıması iç savaşın şiddetlenmesine neden olurken; çatışmaların durdurulması amacıyla askeri müdahalede bulunulması konusunda İngiltere'nin müdahalenin maliyetini göz önüne alarak isteksiz davranması müdahalenin zamanında yapılmasını engellemiş ve savaşın uzamasına ve can kaybının artmasına neden olmuştur. AB üyesi ülkelerin, arka bahçeleri olarak gördükleri Balkanlar'da yaşanan bir krizde ortak bir duruş ve hareket benimseme konusunda başarısızlıkları krize etkili ve hızlı bir şekilde müdahale etmelerini engellemiştir. Bu gelişme, AB ülkelerinin ileride yaşanacak olası krizlere bir arada, hızlı ve etkili müdahale etmelerini sağlayacak yeni bir ortak dış politika geliştirmeleri konusunda katalizör olmuştur. Özellikle Almanya'dan kaynaklanan tanıma krizi, üye devletler arasında oluşturulacak bir ortak dış ve güvenlik politikası sayesinde gerçekleştirilecek daha yakın ve bağlayıcı işbirliği ile herhangi bir üye devletin tek tarafı ve istenmeyen dış politika faaliyetlerine yönelmesinin önlenmesi fikrinin yerleşmesine neden olmuştur.<sup>16</sup>

7 Şubat 1992 tarihinde imzalanıp 1 Kasım 1993 tarihinde yürürlüğe giren Maastricht Anlaşması ile Ortak Dış ve Güvenlik Politikası (ODGP), o dönem için AB'nin üzerine oturtulduğu üç ana sütundan ikincisi olarak kurulmuştur. Böylece, ASİ kapsamında oluşturulan dış politika konularındaki işbirliği mekanizmasının yerini ODGP almıştır. Maastricht Anlaşması ile Birliğin güvenliği ile ilgili olan bütün konular ODGP kapsamına alınırken ileride ortak savunmaya dönüşebilecek ortak bir savunma politikasının oluşturulması nihai bir hedef olarak belirlenmiştir. Ayrıca 1948 yılında kurulan ancak Soğuk Savaş boyunca Avrupa'nın savunması konusunda NATO'nun gölgesinde kalarak atıl durumda kalan BAB'ın, Birliğin ayrılmaz bir parçası ve savunma kolu olduğu kabul edilerek örgüte savunma ile ilgili meselelerde Birliğin aldığı kararları uygulama görevi verilmiştir.

2 Ekim 1997 tarihinde imzalanıp 1 Mayıs 1999 tarihinde yürürlüğe giren Amsterdam Anlaşması ile AB ile ODGP'nin savunma kolu olarak kabul edilen BAB arasındaki kurumsal ilişkiler daha da güçlendirilirken BAB ile AB'nin bütünleşmesine yönelik karar devlet ve hükümet başkanlarından oluşan Avrupa Konseyinin kararına bırakılmıştır. Savunma konusuyla ilgili olarak 19 Haziran 1992'de BAB Dışişleri ve Savunma Bakanlarının Bonn yakınlarındaki Petersberg Otelinde gerçekleştirdikleri toplantıda benimsedikleri ve Soğuk Savaş sonrası dönemde BAB'ın yerine getirmesi gereken görevler olarak tanımlanan Petersberg görevleri<sup>17</sup>, AB-BAB bütünleşme sürecinin bir parçası olarak kurucu anlaşmalara dahil edilmiştir. Maastricht Anlaşmasında ortak savunmaya dönüşebilecek ortak bir savunma politikasının oluşturulması nihai bir hedef olarak belirlenmişken Amsterdam Anlaşması ile yapılan değişiklikle 'nihai' sözcüğü yerine 'tedrici' sözcüğü getirilerek bu konudaki kararlılık ortaya konmuştur.

16 Dieter Mahncke, 'The Need for a Common Foreign Policy', içinde Dieter Mahncke, Alicia Ambos ve Christopher Reynolds, (der.) *European Foreign Policy: From Rhetoric to Reality?*, (Brussels: P.I.E. Peter Lang, 2004), s. 39.

17 Bu görevler, insani görevler ve kurtarma görevlerini, barışı koruma görevleri, barış inşası da dâhil muharip güçleri içeren kriz yönetimi görevlerini içermektedir.

Amsterdam Anlaşması ile tedrici olarak oluşturulması bir hedef olarak belirlenen ortak savunma politikası 1990'lı yılların sonlarında ortaya çıkan iki önemli gelişmenin sonucunda AB içindeki iki önemli askeri güç olan İngiltere ve Fransa'nın öncülüğünde hayata geçirilmiştir. Bu gelişmelerden ilki 1990'lı yıllarda Avrupa için en ciddi istikrarsızlık kaynağı olan Yugoslavya'nın dağılma süreci ile ilgili bir kriz olan Kosova Kriziydi. Yugoslavya'dan ayrılmak isteyen Kosova'ya karşı Yugoslav ordusunun saldırılarını ve Kosovalı Müslümanlara yönelik etnik temizliği sona erdirmek amacıyla ABD öncülüğünde NATO'nun yürüttüğü hava operasyonları sırasında askeri kabiliyetler bakımından NATO'nun Avrupalı müttefikleri ve ABD arasındaki uçurumun gözler önüne serilmesi AB liderlerinde rahatsızlık ve hayal kırıklığı yaratmıştır. Kendi arka bahçeleri olarak gördükleri bir bölgedeki güvenlik tehdidiyle başa çıkma konusunda ABD'ye bağımlı oldukları gerçeği ile yüz yüze kalan Avrupalı devlet adamları gerekli savunma kabiliyetlerine sahip sadece Avrupalılara ait bir savunma politikası geliştirilmesi fikrini ciddi anlamda tartışmaya başlamışlardır. Buna bağlı olarak Bosna ve Kosova Krizleri, Avrupalılara, ekonomik yardım gibi araçlarla desteklenen iyi niyetli diplomatik çabaların savaşların ve insanlığa yönelik suçların önlenmesi veya durdurulmasında yetersiz kaldığı gerçeğini göstermiştir.<sup>18</sup> Bu iki kriz Avrupalı devletlere bu tip amaçlar için Birliğin sivil diplomasisini destekleyecek sivil personel ve askeri güç konuşlandırma kabiliyetine sahip olması gerektiğini göstermiştir.<sup>19</sup>

İkinci gelişme ise İngiltere'de 1997 Mayıs'ında gerçekleşen iktidar değişikliğidir. Daha önceki dönemlerde Birlik çerçevesinde bir savunma politikası oluşturulması fikrine karşı olan Muhafazakar Partinin, iktidarı Tony Blair liderliğindeki İşçi Partisine devretmesi İngiltere'nin bu konudaki tutumunda değişikliğe neden olmuştur. Muhafazakar Partiden farklı olarak AB bütünleşme sürecine olumlu bakan Tony Blair Atlantik İttifakına zarar vermeyecek hatta İttifak içinde Avrupalı devletlerin daha fazla sorumluluk almalarını ve ABD'nin askeri yükünü paylaşmalarını sağlayacak tarzda bir Avrupa savunma politikası ve bunu destekleyecek bir savunma gücü oluşturulması sürecinde liderlik rolü oynamak istediğiydi. Blair, İngiltere'nin ekonomik bütünleşmenin önemli bir ayağı olan Ekonomik ve Parasal Birliğin dışında kalışını savunma ve güvenlik politikası oluşturulma sürecine önderlik ederek telafi etmeyi amaçlamaktaydı.<sup>20</sup> Blair, ayrıca otonom bir askeri harekât kabiliyetine sahip Avrupa'nın Atlantik İttifakı içinde daha eşit bir ortak haline geleceğine inanmaktaydı. Bu bağlamda Blair oluşturulacak bu yapının NATO'ya bir alternatif olmasından çok onu tamamlaması gerektiğine inanmaktaydı.

Bu iki gelişmenin ışığında geleneksel olarak Avrupa'nın kendine ait bir savunma politikası ve savunma kabiliyetlerine sahip olması gerektiğini savunan Fransa'nın Cumhurbaşkanı Jacques Chirac ve İngiliz Başbakanı Tony Blair 3-4 Aralık 1998'de Saint Malo'da yapılan zirvede bir araya gelerek Avrupalı bir savunma politikasının

18 Roy H. Ginsberg ve Susan E. Penksa, *The European Union in Global Security: The Politics of Impact*, (Basingstoke: Palgrave MacMillan, 2012), s. 18.

19 A.e., s. 19.

20 Stanley Sloan, *NATO, the European Union and the Atlantic Community, The Transatlantic Bargain Reconsidered*, (Lanham: Rowman&Littlefield Publishers, 2003), s. 171.

oluşturulması konusunu görüşmüşlerdir. Zirve sonrası açıklanan bildiride iki lider Birliğin, uluslararası krizlere müdahale edebilmesine olanak sağlayacak inandırıcı bir askeri güç ile desteklenen, bu gücün kullanımına karar verecek araçlara sahip ve bunu kullanmaya hazır otonom bir harekât kapasitesine sahip olması gerektiği konusunda uzlaşmaya vardıklarını ilan etmişlerdir. Giriş bölümünde belirtildiği gibi 1990'lı yılların sonuna kadar savunma boyutunun ODGP'nin bir parçası olmasının önündeki en önemli engellerden biri olan savunma ve güvenlik konularında İngiltere'nin başını çektiği 'Atlantikçi' yaklaşım ve Fransa'nın başını çektiği 'Avrupacı' yaklaşım arasında sağlanan uzlaşma AGSP/OGSP'nin oluşturulmasının önünü açan en önemli gelişme olmuştur.<sup>21</sup> Bu uzlaşmaya göre oluşturulacak politika hem Avrupalı ülkelerin taleplerini karşılar şekilde ABD'den bağımsız otonom bir şekilde hareket etme kabiliyetine sahip olacak hem de NATO'ya rakip olmayacaktır.<sup>22</sup>

Bu zirveden 6 ay sonra 3-4 Haziran 1999'da Köln'de yapılan AB Zirvesinde üye ülke liderleri Saint Malo'daki metin üzerinde uzlaşmışlar ve böylece ODGP'nin savunma boyutu olarak AGSP/OGSP'nin oluşturulmasına karar vermişlerdir. Zirvenin sonuç bildirisine eklenen bir bildirge ile Birliğin uluslararası alandaki rolünü tam anlamıyla yerine getirebilmesi için üye devletlerin, Birliğe ortak Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası kapsamındaki sorumluluklarını yerine getirebilmesi için gerekli araçları ve kabiliyetleri sunacakları konusundaki kararlılıkları ortaya konmuştur. Ayrıca bildirgede Saint Malo'ya benzer şekilde Birliğin, uluslararası krizlere müdahale edebilmesine olanak sağlayacak inandırıcı bir askeri güç ile desteklenen, bu gücün kullanımına karar verecek araçlara sahip ve bunu kullanmaya hazır otonom hareket kapasitesine sahip olması gerektiği vurgulandıktan sonra bunun NATO tarafından yürütülen faaliyetlere hâle getirmeyeceği vurgusu eklenmiştir. Buradaki NATO vurgusunun, gerek ABD'nin gerekse Birlik içindeki Atlantikçi ülkelerin AGSP/OGSP'nin Atlantik ötesi ittifak ilişkilerine zarar vereceği konusundaki endişelerini gidermek için eklendiğini görmekteyiz. Köln Zirvesinde Petersberg görevleri AGSP/OGSP kapsamında yerine getirilmesi gereken görevler olarak tanımlanırken BAB'ın AB ile tam anlamıyla bütünleşmesi ve BAB'ın bağımsız bir kurum olarak varlığının 2000 yılının ikinci yarısında sona erdirilmesi üzerinde anlaşmaya varılmıştır.

10-11 Aralık 1999 tarihlerinde Helsinki'de yapılan zirvede Petersberg kapsamındaki görevleri yerine getirirken Birliğin ihtiyaç duyduğu güç yapısı Acil Müdahale Gücü için Temel Hedef başlığı altında belirlenmiştir. Buna göre gönüllü olarak işbirliği içinde olacak üye devletler, 2003 yılı sonuna kadar Petersberg görevlerinin tamamını yerine getirebilecek kabiliyette olan 60 gün içinde konuşlandırılacak ve en az bir yıl boyunca görev yapabilecek kolordu düzeyinde yani 50.000-60.000 kişiden oluşacak bir operasyonel güç oluşturacaklardı. Helsinki Zirvesinde atılan diğer önemli bir adım da Petersberg kapsamındaki operasyonlar yürütülürken ihtiyaç duyulan siyasi rehberlik ve stratejik yönlendirmeyi sağlayacak siyasi ve askeri kurumların oluşturulmasıdır. Bu kurumlardan ilki üye ülkelerin askeri ve siyasi

<sup>21</sup> Keukeleire, a.g.m., s. 55.

<sup>22</sup> Ginsberg ve Penksa, a.g.e., s. 21.

uzmanlarından oluşan ve görevi AGSP/OGSP'nin denetlenmesi ve yönetimi olan daimi bir Siyasi ve Güvenlik Komitesidir. İkinci kurum üye ülkelerin askeri temsilcilerinden oluşan ve görevi askeri konularda Siyasi ve Güvenlik Komitesine danışmanlık yapmak olan Askeri Komitedir. Üçüncüsü ise AGSP/OGSP kapsamında yürütülecek operasyonların yürütülmesi ve denetlenmesinden sorumlu olan Askeri Personeldir.

Helsinki Zirvesinde belirlenen hedefler doğrultusunda ihtiyaç duyulan askeri kabiliyetlerin belirlenmesi amacıyla 20-21 Kasım 2000 tarihinde toplanan AB Kabiliyet Taahhüt Konferansında Helsinki Güç Kataloğu oluşturulmuştur. Buna göre Avrupa Acil Müdahale Gücü için 100000 asker, 400 savaş uçağı ve 100 savaş gemisinden oluşan bir güce ihtiyaç duyulduğu vurgulanmıştır.<sup>23</sup>

2004 yılına gelindiğinde, 2003 yılında AB liderleri tarafından üzerinde uzlaşılan Avrupa Güvenlik Stratejisinde belirlenen hedefler ve yürütülmekte olan kriz yönetimi operasyonlarından edinilen dersler ışığında temel hedeflerde bir güncelleme ihtiyacı doğmuştur. Bu amaçla 17-18 Haziran 2004'te Brüksel'de yapılan zirvede üye devletler Temel Hedef 2010 üzerinde anlaşmışlardır. Temel Hedef 2010, 1500 kişiden oluşan iyi şekilde eğitilmiş Petersberg görevlerinin tamamını yürütebilecek kabiliyette 15 gün gibi kısa bir süre içinde konuşlandırılacak ve en az 30 gün görevini (rotasyonla 120 güne kadar uzatılacak) sürdürebilecek 'Muharebe Grupları'nın kurulmasını öngörüyordu. Bu Muharip Grupların uzak ve aşırı derecede zorlu ve düşmanca bölgelerde de görev yapabilecek esnekliğe sahip olması hedeflenmiştir. Ayrıca, bu Muharip Grupların çok uluslu bir yapıda olması ve katkıda bulunmak isteyen üye veya üye olmayan ulusların katkıları ile oluşturulması hedeflenmiştir. Muharip Grupların esas olarak acil müdahale gücü olarak görev yapması ve çatışma bölgesini kendisinden sonra bölgeye konuşlandırılacak olan geleneksel barışı koruma güçleri için hazırlaması amaçlanmıştır. 22 Kasım 2004 tarihinde Brüksel'de toplanan Askeri Kabiliyetler Taahhüt Konferansında üye devletler 13 Muharip Grubunun oluşturulması ve ilk Muharip Grupların 2007 yılında tam olarak operasyonel olması üzerinde anlaşmışlardır. Belirlenen hedef doğrultusunda 2007 yılında ilk Muharip Gruplar operasyonel olsa da bugüne kadar henüz hiçbir operasyonda kullanılmamışlardır. Bunun arkasındaki temel neden ise üye devletlerin Muharip Grupların kullanımı konusunda siyasi uzlaşıya varamamalarıdır. Özellikle mevcut finansman yapısının AGSP/OGSP kapsamındaki askeri operasyonların insani ve mali yükünün daha aktif olan üye devletlerin üzerine yıkılmasına neden olması, bu yüksek maliyeti üslenmek istemeyen bu tip devletlerin AGSP/OGSP kapsamındaki bir askeri operasyonda Muharip Grupların kullanılmasına onay vermemelerine neden olmaktadır. Bu da Muharip Grupların kullanılabilmesi için oybirliğinin gerektiği bir ortamda bu grupların kullanılmasına olanak vermemiştir.<sup>24</sup>

AGSP/OGSP'nin askeri boyutunda atılan bu adımlara paralel olarak sivil boyutunda da önemli adımlar atılmıştır. İlk olarak 19-20 Haziran 2000 tarihlerinde Santa

23 Sten Rynning, 'Why Not NATO? Military Planning in the European Union', The Journal of Strategic Studies, Cilt: 26, Sayı: 1, 2003, s. 56; Sloan, a.g.e., s. 176.

24 Ginsberg ve Penksa, a.g.e., ss. 85-86.

Maria da Feira'da yapılan zirvede kriz yönetiminin sivil boyutu için öncelik alanları belirlenmiş ve sivil polis kabiliyetleri için Helsinki'dekine benzer hedefler belirlenmiştir. Kriz yönetiminin sivil boyutu için belirlenen öncelik alanları polis, hukukun üstünlüğünün güçlendirilmesi, sivil yönetimin güçlendirilmesi ve sivil koruma olarak belirlenmiştir. Sivil polis kabiliyetleri için belirlenen hedef gönüllü olarak işbirliği içinde olacak üye devletlerin, 2003 yılı sonuna kadar uluslararası misyonlar için çatışmaların önlenmesi ve kriz yönetimi operasyonlarını yürütebilecek 5000 polis memurundan oluşan bir güç oluşturulmasını kapsıyordu. Üye devletler gerektiğinde 30 gün içinde konuşlandırılacak 1000 kişiden oluşacak bir polis gücünü hazır tutacaklardı. Daha sonrasında 16 Mayıs 2002 tarihinde sivil kriz yönetimi operasyonlarının diğer bir boyutu olan hukukun üstünlüğü operasyonları için ihtiyaç duyulan personel konusunda üye ülkelerin katkılarını belirlemek amacıyla üye ülke temsilcileri Brüksel'de bir araya gelmişlerdir. Hukukun Üstünlüğü Taahhüt Konferansı adı verilen bu toplantıda üye devletler gönüllü bir temelde 2003 yılı sonuna kadar 300 adli ve cezaevi uzmanı görevlendirmeyi taahhüt etmişlerdir.

2004 Aralıkta üye devletler Sivil kriz yönetimi operasyonları için de Temel Hedef 2008 belgesini benimsemişlerdir. Bu belgede AGSP/OGSP'nin sivil boyutundaki amaç ve görevleri ve bu amaçları gerçekleştirmek için AB üyesi ülkelerin neler yapması gerektiği vurgulanmıştır. Belgeye göre AB, Santa Maria da Feira zirvesinde belirlenen görevlere ek olarak güvenlik sektörü reformu, gözlem misyonları, AB özel temsilcilerinin desteklenmesi, silahsızlanma, demobilizasyon ve tekrar bütünleştirme gibi görevleri de yerine getirmeliydi. Belgede akut krizlere acil müdahalenin etkili cevap şekli olduğu belirtildikten sonra herhangi bir kriz durumunda 5 gün içinde müdahale kararının alınması ve sivil görevlilerin kararın alınmasından sonra geçecek 30 gün içinde kriz bölgesinde konuşlandırılması gerektiği de vurgulanmıştır. Bu amaçları yerine getirebilmek için de üye devletlerin düzenli olarak taahhüt edilen kabiliyetleri ve elde kullanıma hazır bulunan kaynakları gözden geçirmeleri gerektiği vurgulanmıştır. 2007 yılına gelindiğinde 2008 Temel Hedefleri ve o güne kadar ki kriz yönetimi operasyonlarında edinilen tecrübeler ışığında Temel Hedef 2010 belgesi hazırlanmıştır. Buna göre AB'nin kriz yönetimi operasyonlarını etkin bir şekilde yerine getirebilmesini sağlamak için 2010 yılına kadar AB'nin sivil kabiliyetlerinin niteliğinin yükseltilmesi, kullanılabilirliklerinin güçlendirmesi, sivil misyonların planlama ve yürütülmesi için araçlar geliştirilmesi ve sivil ve askeri kriz yönetimi kabiliyetleri ve Topluluk sütununa dahil kabiliyetler arasında bir sinerji oluşturacak şekilde bütünlük sağlanması gerektiği vurgulanmıştır. Ağustos 2007'de sivil misyonların planlaması ve yürütülmesinden sorumlu olacak bir yapı olarak Sivil Planlama ve Yürütme Kabiliyeti oluşturulmuştur.

13 Aralık 2007 tarihinde imzalanan ve 1 Aralık 2009 tarihinde yürürlüğe giren Lizbon Anlaşması ile güvenlik ve savunma konusunda önemli yenilikler getirilmiştir. İlk olarak değişen güvenlik ortamına uyum sağlamak amacıyla AB'nin güvenlik ve savunma politikası kapsamında yerine getirmesi gereken görevler olan Petersberg görevleri yeniden tanımlanmıştır. Buna göre Petersberg görevleri, Birliğin sivil ve askeri araçları kullanabileceği, barışı koruma ve çatışma sonrası istikrar dâhil, ortak silahsızlanma operasyonlarını, insani görevleri ve kurtarma görevlerini, askeri

danışma ve destek görevlerini, çatışmayı önleme ve barışı koruma görevlerini, kriz yönetiminde muharip güç görevlerini içerecek şekilde yeniden tanımlanmıştır.

Lizbon Anlaşması ile Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası ibaresi Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası (OGSP) olarak değiştirilmiştir. Anlaşmada OGSP'nin ortak bir savunma politikası oluşturulmasını kapsadığı vurgulanmış ve bu politikanın ortak bir savunmaya dönüştürülmesi AB Konseyi yani üye ülke liderlerinin oybirliği ile alacakları karara bırakılmıştır. Bu kapsamda her ne kadar tam anlamıyla bir ortak savunmadan çok bir karşılıklı yardımı ifade etse de bir üye devletin kendi sınırlarında silahlı saldırıya uğraması durumunda diğer üye devletlerin BM Şartının 51. maddesi uyarınca kendi imkânları dâhilinde ellerindeki tüm araçları kullanarak yardımcı olma yükümlülüğü getirilmiştir. Ancak burada bazı üye devletlerin AB kapsamında NATO tarzı bir ortak savunma mekanizması oluşturulmasına karşı olmaları ve Atlantikçi olan devletlerin böyle bir mekanizmanın Atlantik İttifakına hâlel getireceği inancı bu mekanizmanın bir ortak savunmadan çok bir dayanışma mekanizması olmasını sağlamıştır. Karşı çıkan devletlerin isteği ile bu mekanizmayı düzenleyen anlaşma maddesine bu alandaki taahhütler ve işbirliği, üyesi olan devletlerin ortak savunma kurumu ve uygulama forumu olan NATO altındaki taahhütleri ile tutarlıdır ibaresi eklenmiştir. Bu noktada her ne kadar ortak bir savunma mekanizmasının oluşturulması bir hedef olarak belirlense de özellikle böyle bir mekanizmanın oluşmasına karşı çıkan devletler göz önüne alındığında oybirliğinin arandığı bir ortamda oluşturulan karşılıklı yardım mekanizmasının mevcut dinamikler açısından bakıldığında bu konudaki en ileri nokta olduğunu söyleyebiliriz.

Lizbon Anlaşması ile getirilen diğer önemli bir yenilik ise güçlendirilmiş işbirliğinin güvenlik ve savunma alanına da genişletilmesidir. Daimi Yapısal İşbirliği mekanizması ile en çok çaba gerektiren görevler söz konusu olduğunda askeri olanakları daha yüksek kriterlere sahip olan ve diğer üyelere göre daha fazla bağlayıcı taahhütlerde bulunan üye devletlerin Birlik çerçevesi içinde kalıcı bir yapısal işbirliği oluşturabileceği vurgulanmıştır. Bu hüküm, AB içinde gelişmiş askeri kabiliyetlere sahip devletlerin istedikleri takdirde bir araya gelerek Birlik yapısı içinde güvenlik ve savunma konularında daha derin bir işbirliğine gidebilmelerinin yolunu açmıştır.

AGSP/OGSP'nin kurumsal ve kabiliyetler açısından gelişimine paralel olarak 2003 yılında AGSP/OGSP operasyonel hale getirilmiş ve ilk askeri kriz yönetimi operasyonu olan Concordia Operasyonu başlatılmıştır. 2003 sonrası dönemde AGSP/OGSP kapsamındaki operasyonların sayısı ve çeşidi hızla artmış ve AB dünyanın değişik bölgelerinde gerek askeri gerekse sivil kriz yönetimi görevleri yürütmüştür. Geçen 14 yılda AB, Balkanlar, Orta Doğu, Afrika, Güney Doğu Asya ve Kafkaslar gibi dünyanın önemli istikrarsızlık üreten bölgelerinde 35 operasyon yürütmüştür. Bu operasyonlardan 17'si halen devam ederken 18'i tamamlanmıştır. Bu operasyonlar askeri operasyonlar, polis misyonları, sınır kontrol misyonları, hukukun üstünlüğü misyonları, gözlem misyonları, güvenlik sektörü reformu misyonları, ateşkes/gözlem misyonları, insani destek misyonları, güvenlik güçlerine yönelik eğitim misyonları ve deniz operasyonları gibi geniş bir yelpazede sivil ve askeri nitelikli operasyonları içermektedir. Bu 14 senelik süre içinde Avrupa bütünleşme sürecinde

uzun süre bir tabu olarak görülen savunma boyutu AB dış politikasının mızrak başlarından biri haline gelmiştir.<sup>25</sup>

## **AGSP/OGSP: SİVİL GÜÇ AVRUPA'NIN SONU MU?**

Savunma ve askeri güvenlik konularının 1990'lı yıllara kadar Avrupa bütünleşme sürecinin dışında tutulması ve AT'nin bu süre boyunca herhangi bir askeri kapasiteye sahip olmaması Topluluğun bir sivil güç olarak tanımlanmasına neden olmuştur. AT'yi, ilk kez 1970'li yılların başında o dönem Londra merkezli düşünce kuruluşu Stratejik Çalışmalar Uluslararası Enstitüsü direktörlüğünü yürüten François Duchêne bir sivil güç olarak tanımlamıştır. Duchêne, II. Dünya Savaşı sonrasında hayata geçirdiği bütünleşme sürecinin (Batı) Avrupa'yı, savaş ve dolaylı şiddetin yirminci yüzyılın medeni siyasetine dönüştüğü kendi ifadesiyle 'Eski Dünyanın' ilk önemli merkezi haline getirebileceğini vurgulamıştır. Yani, Duchêne Batı Avrupa'nın dünya'daki ilk sivil güç merkezi olabileceğini iddia etmiştir.<sup>26</sup> Duchêne, 1970'li yılların başında Avrupa'da ortaya çıkan nükleer ve süper güç kilitlenmesinin saf askeri gücün önemini azalttığını ve bunun da sivil etki ve eylem için daha fazla faaliyet alanı bırakacağını ileri sürmüştür.<sup>27</sup> Sivil etki araçlarından en önemlisinin ekonomik güç olduğunu ileri sürdükten sonra Batı Avrupa'nın dünyadaki dört ekonomik merkezden biri olarak bu uygun ortamda sivil bir güç uygulayarak uluslararası bir etki kurabilme şansına sahip olabileceğini ileri sürmüştür.<sup>28</sup> Duchêne, AT'nin ekonomik anlamda güçlü ancak askeri anlamda nispeten zayıf sivil ülkeler grubu olarak temel çıkarının mümkün olduğu kadar gerek kendi üyesi olan devletler arasında gerekse kendi sınırları dışındaki devletler arasındaki ilişkilerin medeni bir şekilde yürütülmesini sağlamak olması gerektiğini vurgulamıştır.<sup>29</sup> Bunun da geçmişte dış olmaktan çok iç meselelerle yakından bağlantılı olarak kabul edilen uluslararası sorunlara ortak sorumluluk hissi ve sözleşme siyaseti yapısı getirilerek sağlanabileceğini ileri sürmüştür.<sup>30</sup> Duchêne'e göre AT elindeki bu fırsatı, ancak sivil araç ve amaçlar ve eşitlik, adalet ve hoşgörü gibi sosyal değerlerle ifade olunan yerleşik kolektif hareket anlayışına dayanan iç karakteristiğine bağlı kalırsa değerlendirebilecektir. Duchêne, sivil bir güç olarak AT'nin sivil ve demokratik standartların uluslararası alanda yayılımı için çaba göstermesi gerektiğini aksi takdirde kendisinden daha güçlü ve bütünleşik güçler tarafından yönetilen güç siyasetinin kurbanı olabileceğini vurgulamıştır.<sup>31</sup> Yani, Duchêne'e göre, AT, ya kendi bünyesinde geliştirdiği Robert Kagan'ın<sup>32</sup>

25 Keukeleire, a.g.m., s. 55.

26 François Duchêne, 'Europe's Role in World Peace', içinde Richard Mayne, (der.) *Europe Tomorrow: Sixteen Europeans Look Ahead*, (Londra: Fontana/Collins, 1972), s. 43.

27 François Duchêne, 'The European Community and the Uncertainties of Independence', içinde Max Hohnstamm ve Wolfgang Hager, (der.) *A Nation Writ Large? Foreign Policy Problems Before the European Community*, (Londra: Macmillan Press, 1973), s. 19.

28 A.e.

29 A.e., ss. 19-20.

30 A.e., s. 20.

31 A.e., ss. 20-21.

32 Robert Kagan, *Of Paradise and Power: America and Europe in the New World Order*, (New York: Alfred A. Knopf, 2003).

benzetmesi ile Kantçı ebedi barış dünyası veya tarih-sonrasına ait barış ve nispi refah cennetini sınırlarının ötesine yayacaktır ya da askeri güç ve güç siyasetinin vahşi kanunlarının geçer akçe olduğu Hobbesyan anarşik dünyanın kurbanı olacaktır.

Duchêne'nin 1972 ve 1973 tarihli makalelerinde ortaya koyduğu Sivil Güç Avrupa kavramı Richard Whitman'ın da ortaya koyduğu gibi Avrupa'nın gelecekte ne yapması gerektiğini anlatan bir fütüroloji demesinden öteye geçmiyordu.<sup>33</sup> Jan Orbie de benzer bir şekilde bu çalışmaların AT'nin dünyadaki olası rolü hakkında kısa ve betimleyici bir çalışma olduğunu ve Sivil Güç Avrupa kavramını detaylı ve kapsamlı bir şemaya oturtmadığını ileri sürmüştür.<sup>34</sup> Gerçekten de Duchêne, Sivil Güç Avrupa'ya, ekonomik anlamda güçlü ancak askeri anlamda nispeten zayıf olma ve devletler arasındaki ilişkilerin medeni bir şekilde yürütülmesini sağlamak için sivil ve demokratik standartların uluslararası alanda yayılımını amaçlama gibi iki muğlak özellik dışında sistematik bir tanımlama getirmemiş ve kavramı muğlak bırakmıştır. Ancak bu iki özellik sivil güç üzerine yapılan tartışmalarda ve özellikle AB'nin AGSP/OGSP sonrası dönemde hala sivil bir güç olup olmadığı tartışmalarında temel bir referans noktası olmuştur.

Saint Malo zirvesi sonrasında AGSP/OGSP süreci ile AB'nin askeri bir kapasiteye sahip olma olasılığının belirmesi ile Birliğin sivil güç olma özelliğini devam ettirip ettiremeyeceği veya bunun Birliğin çıkarlarına uygun olup olmadığı konusunda ciddi bir tartışma başlamıştır. Bu konuda, AGSP/OGSP ile askeri bir kapasiteye sahip olmasının AB'nin sivil bir güç olma vasfını sona erdireceğini ileri süren Karen Smith sivil güç olarak tanımlanabilmek için amaçlar kadar araçların da önemli olduğunu vurgulamıştır. Smith, ideal tipte bir sivil gücün temel özelliklerini, diğer aktörleri veya uluslararası olayları etkilemek için ikna yönteminin kullanılması, ikna için sivil araçlara başvurulması, sivil amaçların takip edilmesi ve dış politika yapım sürecinin demokratik kontrol ve kamu denetimine tabi olması olarak tanımlamıştır.<sup>35</sup> Bunlardan herhangi birinin eksikliğinin o aktörün sivil güç olma vasfını yitirmesine neden olacağını iddia etmiştir. Smith, AGSP/OGSP ile sınırlı da olsa askeri bir kapasiteye sahip olmasının her ne kadar sivil amaçlar peşinde koşsa ve baskın bir şekilde sivil araçlar kullansa da AB'nin sivil güç olma vasfını sona erdirdiğini ileri sürmüştür. Bu noktada Smith az bir miktar askeri güce sahip olmanın Birliğin sivil güç olma vasfına hanel getirmeyeceğini iddia edenlere karşı ne kadarlık bir askeri gücün sivil güç olma vasfını sona erdirmeyeceği, bunun ölçütünün ne olduğu sorusunu sormuştur.<sup>36</sup> Smith, az da olsa askeri kapasiteye sahip bir AB'nin ideal tipte saf bir sivil güç olamayacağını, AB'nin spektrumun iki ucunda yer alan iki ideal güç tipinin, saf sivil güç ve saf askeri güç, arasında bir yerde konumlandığını vurgulamıştır.<sup>37</sup>

33 Richard Whitman, 'Road Map for a Route March?: (De-)civilianizing through the EU's Security Strategy', *European Foreign Affairs Review*, Cilt: 11, Sayı: 1, 2006, s. 3.

34 Jan Orbie, 'Civilian Power Europe: Review of the Original and Current Debates', *Cooperation and Conflict: Journal of the Nordic International Studies Association*, Cilt: 41, Sayı: 1, 2006, s. 123.

35 Karen E. Smith, 'Beyond the Civilian Power EU Debate', *Politique Européenne*, Sayı: 17, 2005/3, s. 69.

36 A.e., s. 73.

37 A.e., s. 81.

Karen Smith'e benzer bir şekilde Adrian Treacher, AB'nin AGSP/OGSP ile askeri bir kapasiteye sahip olmasının, Birliği karşı konulamaz bir şekilde sivil bir güçten askeri bir aktöre dönüştüreceğini ileri sürmüştür.<sup>38</sup> Treacher ile Smith'in temel ayrıldıkları nokta Treacher'ın bu süreci bir zorunluluk olarak görürken Smith'in bu süreci gereksiz ve zararlı bir süreç olarak görmesidir. Treacher'a göre Soğuk Savaş sonrası değişen ortamda özellikle Birliğin eski Yugoslavya'nın dağılma sürecini yönetme konusundaki yetersizlikleri, Birliği zorunlu olarak askeri bir kapasite geliştirerek bir askeri aktöre dönüşmek zorunda bırakmıştır.<sup>39</sup> Treacher'a göre Bosna ve Kosova krizlerinde Birliğin diplomatik girişimlerini inandırıcı bir askeri kapasite ile destekleyememesi ve askeri anlamda ABD'ye olan bağımlılık üye devletleri bir askeri kapasite geliştirme zorunda bırakmıştır.<sup>40</sup> Smith ise Soğuk Savaş sonrası ortaya çıkan Rusya, Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri ve Akdeniz'in güneyindeki istikrarsızlık, kitle imha silahlarının yayılımı, uluslararası terörizm ve yasadışı göç gibi tehditlerle başa çıkabilmek için askeri bir kapasiteye ihtiyaç olmadığını Birliğin elindeki sivil araçlarla bu tehditlerin ortaya çıkmadan önlenmesini sağlayacak kriz önleme kapasitesini geliştirmesi gerektiğini ileri sürmüştür.<sup>41</sup> Bu nedenle Smith askeri bir kapasite geliştirmeye çaba göstermenin enerji, zaman ve para israfı olduğunu ileri sürmüştür. Bunun yanında, Smith askeri kapasiteye sahip olan bir AB'nin kendini bir güvenlik ikileminin içine sokacağını ileri sürmüştür. Buna göre, askeri kabiliyetlere sahip ve Doğu Avrupa'ya doğru genişleme hedefinde olan bir AB, Rusya açısından bir tehdit olarak algılanabilir, bu da Birlik ile Rusya arasındaki ilişkilerin bozulmasına ve Birlik üzerindeki Rus tehdidinin artmasına neden olabilecektir.<sup>42</sup>

Treacher ve Smith'in aksine askeri bir kapasiteye sahip olmanın Birliğin sivil güç olma vasfını sona erdirmeyeceği hatta bazı yazarlara göre daha da pekiştireceğini iddia eden bir grup görüş bulunmaktadır. Bu görüşü savunanlar, Smith'in bütüncül yaklaşımının aksine esas olanın kullanılan araçlar değil takip edilen amaçlar olduğu ve Birlik, sivil olarak tanımlanan amaçları takip ettiği sürece askeri kapasiteye sahip olmasının Birliğin sivil güç karakterine bir hanel getirmeyeceğini ileri sürmektedirler. Bu görüşü savunanlar argümanlarını, temelde Almanya ve Japonya'nın II. Dünya Savaşı sonrasında yaşadıkları dönüşümle nasıl birer sivil güç haline geldiklerini incelediği makalesinde Hanns Maull'un ortaya koyduğu sivil güçlere ait üç özelliğe dayandırmaktadırlar. Bu özellikler: uluslararası amaçları takip ederken diğer aktörlerle işbirliği yapma zorunluluğunu kabul etme; ulusal amaçları korurken askeri olmayan, temelde ekonomik araçlara yoğunlaşma, askeri gücü ise diğer uluslararası etkileşim araçlarını güvence altına almak için arka planda ya da yedekte tutma; uluslararası önemli meselelerin idaresinde uluslararası yapılar geliştirme yönünde istekli olunmasıdır.<sup>43</sup> Bu üç özellikten ikincisi olan uluslararası amaçlar takip edilirken ön-

38 Adrian Treacher, 'From Civilian Power to Military Actor: The EU's Resistable Transformation', *European Foreign Affairs Review*, Cilt: 9, Sayı: 1, 2004.

39 A.e.

40 A.e.

41 Karen E. Smith, 'The End of Civilian Power EU: A Welcome Demise or Cause for Concern?', *The International Spectator*, Cilt: 35, Sayı: 2, 2000, s. 23.

42 A.e., s. 24.

43 Hanns W. Maull, 'Germany and Japan: The New Civilian Powers', *Foreign Affairs*, Cilt: 69, Sayı:

celikle askeri olmayan yani sivil araçların kullanılması ancak askeri gücün de sivil araçları tamamlayıcı bir unsur olarak yedekte bulundurulabilmesi AB'nin AGSP/OGSP ile bir askeri kapasiteye sahip olmasının sivil güç olma vasfına bir hanel getirmeyeceği iddiasında olanların temel referans noktası olmuştur. AB'nin Soğuk Savaş sonrası ortaya çıkan yeni küresel düzendeki rolünü tartıştığı makalesinde, Maull, sivil güç rolünün, askeri güç kullanma konusunda bir isteksizlik ya da acizliği ifade etmeyeceğini, aksine sivil güçlerin askeri gücü sadece uluslararası ilişkilerin medeni bir şekilde yürütülmesini sağlamak için bireysel değil kolektif bir şekilde ve uluslararası meşruiyet temelinde kullanabileceklerini ifade etmiştir.<sup>44</sup> Bu açılardan bakıldığında Maull, sınırlı askeri güç kullanabilme kapasitesine sahip bir AB'nin sivil güç olma vasfını yitirmeyeceğini ileri sürmüştür.<sup>45</sup>

Hazel Smith de bu noktada Maull ile benzer bir argümanı savunmakta ve AB'nin istisnai bir şekilde ve iyi tanımlanmış ve sınırlı askeri güç kullanımının Birliğin sivil güç karakterine zarar vermeyeceğini iddia etmektedir. Hazel Smith'e göre, Birlik askeri gücünü, insani yardım sevkıyatını desteklemek, barışı koruma ve çatışma sonrası istikrar ve yeniden yapılanma görevlerini yürütmek amacıyla sınırlı ve iyi tanımlanmış amaçlar çerçevesinde kullanırsa bu durum sivil güç olma vasfını sona erdirmeyecektir.<sup>46</sup>

Stelios Stavridis, Maull ve Hazel Smith'in argümanlarını bir adım daha öteye taşıyarak AB'nin askeri bir kapasiteye sahip olmasının Birliğin sivil güç vasfını zayıflatmayacağını aksine güçlendireceğini hatta Birliği gerçek bir sivil güce dönüştüreceğini ileri sürmüştür.<sup>47</sup> Stavridis'e göre Duchêne'nin Sivil Güç Avrupa tanımının iki ana ögesi vardır, bunlardan ilki Avrupa'nın ekonomik anlamda güçlü ancak askeri anlamda nispeten zayıf olması yani Birliğin kullanabileceği araçlarla ilgili olan öge; diğeri ise amaçlarla ilgili olan öge yani Birliğin devletler arasındaki ilişkilerin medeni bir şekilde yürütülmesini sağlamak için sivil ve demokratik standartların uluslararası alanda yayılımını amaçlamasıdır.<sup>48</sup> Stavridis, askeri araçlara sahip olmanın Birliğin sivil güç vasfına hanel getireceği argümanını ileri sürenlerin araçlarla ilgili olan ilk ögeyi çok ön plana çıkardıklarını ancak ikinci ana öge olan sivil ve demokratik standartları yayma amacını göz ardı ettiklerini ileri sürmüştür.<sup>49</sup> Stavridis'e göre tanımın sadece bir kısmının kullanılması yeterli değildir. Stavridis, Birliğin dünyada insan hakları ve diğer demokratik ilkeleri yaymak için askeri araçlara ihtiyaç duydu-

5, 1990, ss. 92-93.

44 Hanns W. Maull, 'Europe and the New Balance of Global Order', *International Affairs*, Cilt: 81, Sayı: 4, 2005, s. 781.

45 A.e., s. 782.

46 Hazel Smith, 'Consolidating EU Foreign Policy: the 'Civilising Mission' and the Development of Military Security as a Geo-issue Area', (Tebliğ, CIDEI Workshop on 'From Civilian to Military Power: the European Union at a Crossroads?', Oslo, Norveç, 22-23 Ekim 2004), s. 9. <http://www.sv.uio.no/arena/english/research/projects/cidei/old/WorkshopOsloSecurity/HazelSmith.pdf>. (Erişim Tarihi: 15 Ekim 2016).

47 Stelios Stavridis, "'Militarising' the EU: the Concept of Civilian Power Europe Revisited", *The International Spectator*, Cilt: 36, Sayı: 4, 2001.

48 A.e.

49 A.e., s. 46.

ğunu vurgulamıştır.<sup>50</sup> Sivil güç olmanın pasifizm anlamına gelmediğini Birliğin insan hakları ve demokratik ilkeleri yaymak gibi sivil amaçlarını takip ederken kullandığı sivil araçları destekleyecek ve Birliğin uluslararası bir aktör olarak güvenilirlik ve itibarını artıracak bir askeri kapasiteye ihtiyaç duyduğunu vurgulamıştır.<sup>51</sup> Stavridis, Birliğin askeri bir kapasite geliştirerek zorunluluktan ya da yoksunluktan bir sivil güç olmaktan (civilian power by default) tercihen bir sivil güç olmaya (civilian power by design or conviction) geçmesi gerektiğini vurgulamıştır.<sup>52</sup> Stavridis, Birliğin gerçek bir sivil güç olabilmesi için askeri bir kapasite geliştirerek uluslararası sistemde sadece sivil bir varlığı ifade eden 'çıplak kral' Sivil Güç Avrupa anlayışının ötesine geçmesi gerektiğini vurgulamıştır.<sup>53</sup> Stavridis'in bu tanımlamasından yola çıkarak Sven Biscop ve Rik Coolsaet, 'sivil süpergüç' kavramının ön plana çıktığını vurgulamışlardır.<sup>54</sup>

Charlotte Bretherton ve John Vogler de Stavridis'e benzer şekilde AGSP/OGSP'nin Birliğin sahip olduğu çok boyutlu uluslararası sivil kimliğinde köklü bir değişikliğe neden olmayacağını çünkü AGSP/OGSP'nin bu kimliği destekleyici bir unsur olarak geliştirildiğini ileri sürmüştür.<sup>55</sup> Buna göre, AB alternatif bir kimliğe sahiptir ve sınırlı bir askeri kapasiteye sahip olması Birliğin askerileşmesi anlamına gelmediği gibi Amerikan güvenlik anlayışına benzeyen bir güvenlik yaklaşımı benimseme girişimi de değildir.<sup>56</sup> Bretherton ve Vogler'e göre AGSP/OGSP, NATO gibi Avrupa topraklarının savunulması için kurulmuş bir kolektif savunma örgütü olmadığı gibi muharebe ve küresel güç projeksiyonu da AGSP/OGSP'nin tanımlanmış işlevlerinden değildir. AGSP/OGSP çerçevesinde geliştirilen askeri kapasite temelde Avrupa sınırlarının ötesinde istikrarı sağlama ve barışı uygulama görevlerini yerine getirebilmeyi amaçlamaktadır.<sup>57</sup> Bu açıdan, AGSP/OGSP, Birliğin sahip olduğu daha geniş bir yelpazeyi kapsayan güvenlik rollerinin sadece bir boyutunu oluşturmaktadır; Birliğin sahip olduğu askeri araçlar, kalkınma yardımı, iyi yönetişimin yaygınlaştırılması ve insan haklarının korunması gibi ODGP kapsamındaki diğer faaliyetleri tamamlayıcı bir işleve sahiptir.<sup>58</sup>

Richard Whitman da AGSP/OGSP'nin Sivil Güç Avrupa'nın sonu olup olmadığını sorguladığı makalesinde, AGSP/OGSP'nin gelişim tarzı gözönüne alındığında Birliğin sivil güç olmaktan uzaklaşmadığı sonucuna varmıştır. Whitman'a göre,

50 Stelios Stavridis, 'Why the 'Militarising' of the European Union is Strengthening the Concept of a Civilian Power Europe', European University Institute Working Paper, 2001, s. 17. [http://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/1726/01\\_17.pdf?sequence=1&isAllowed=y](http://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/1726/01_17.pdf?sequence=1&isAllowed=y). (Erişim Tarihi: 17 Ekim 2016)

51 A.e., s. 18.

52 A.e., s. 20.

53 A.e., s. 20.

54 Sven Biscop ve Rik Coolsaet, The World is the Stage – A global Security Strategy for the European Union, Groupement D'études et de Recherches Notre Europe Policy Paper No. 8, Aralık 2003, s. 31. <http://www.egmontinstitute.be/wp-content/uploads/2014/01/notre-eur.Policypaper8.pdf>. (Erişim Tarihi: 10 Kasım 2016).

55 Bretherton ve Vogler, a.g.e., s. 214.

56 Bretherton ve Vogler, a.g.e., s. 213.

57 Bretherton ve Vogler, a.g.e., s. 209.

58 Bretherton ve Vogler, a.g.e., ss. 208, 210.

Petersberg görevleri Sivil Güç Avrupa normlarıyla tam bir uyum içindedir. Birlik, Soğuk Savaşın sona ermesi ve Yugoslavya Krizi neticesinde Avrupa'da değişen uluslararası ilişkiler ortamına rağmen sivil güç olma karakterini korumuş hatta güçlendirmiş ve uluslararası kimliğinin alamet-i farikası olarak muhafaza etmiştir.<sup>59</sup> Whitman, Birliğin askeri gücünü de Maull'un sivil güç tanımlamasına uygun bir şekilde diğer uluslararası etkileşim araçlarını güvence altına almak için arka planda ya da yedekte tutulan bir araç olarak nitelemiştir.<sup>60</sup> Maull'un sivil güç tanımını benimseyerek de Birliğin AGSP/OGSP sonrasında askeri bir kapasiteye sahip olmasının sivil güç karakterini sona erdirmeyeceğini savunmuştur.

Henrik Larsen, AB'nin Saint Malo ile başlayan AGSP/OGSP süreci ile askeri bir kapasiteye sahip olmasının, o zamana kadar Birliğin uluslararası rolünü tanımlama konusundaki hakim söylem olan sivil güç söyleminde bir değişikliğe neden olup olmadığını incelediği çalışmasında bu gelişmenin hakim söylem olan 'Sivil Güç Avrupa'da radikal bir değişikliğe neden olmadığı sonucuna varmıştır.<sup>61</sup> Saint Malo sonrası hakim söylem, askeri araçları, Birliğin uluslararası sorunların çözümü için ihtiyaç duyduğunda başvurabileceği geniş bir yelpazede yer alan ve sivil araçların merkezi bir yere sahip olduğu pratik araçlarından biri olarak tanımlamıştır.<sup>62</sup> Bu söylemde, askeri araçlar sivil araçları tamamlayıcı bir unsur olarak tanımlanmış ve Birliğin askeri araçları sivil araçlarla birlikte kullanabilme kapasitesine sahip olması da Birliği normal büyük güçlerden farklı kendine has bir aktör durumuna getirmiştir.<sup>63</sup> Larsen'a göre bu söylemde askeri araçlar sivil güce eklemelendiği için Birliğin askeri bir kapasiteye sahip olması Sivil Güç Avrupa söyleminden bir kopuşu ifade etmemektedir.<sup>64</sup>

AB'nin, askeri bir kapasiteye sahip olmasının sivil güç karakterini sona erdirip erdirmeyeceği tartışmalarındaki iki farklı argümanı destekleyen grup arasındaki ayrım temelde Gunnar Sjöstedt'in<sup>65</sup> sivil güç ve askeri güç arasındaki ilişkileri tanımlarken yapmış olduğu sınıflandırmadaki farklı yaklaşımlar esas alınarak açıklanabilir. Buna göre, Duchêne tarafından ilk kez ortaya konan daha sonra da Karen Smith tarafından da benimsenen sivil güç olmanın esasının sivil araçlar açısından güçlü ancak askeri araçlardan arındırılmış olma kistası Sjöstedt'in tanımlamasıyla sivil gücün tek alternatif olduğu 'Mutlak Sivil Güç (unconditional civil power)' anlayışını yansıtmaktadır. Bu yaklaşıma göre, sınırlı miktarda da olsa askeri güce sahip olmak Birliğin sivil güç karakterini sona erdirecektir. Diğer taraftan her ne

59 Richard Whitman, 'Muscles from Brussels: The Demise of Civilian Power Europe?', içinde Ole Elgström ve Michael Smith, (der.) *The European Union's Roles in International Politics: Concepts and Analysis*, (Oxon: Routledge, 2006), s. 114.

60 A.e., s. 114.

61 Henrik Larsen, 'The EU: A Global Military Actor?', *Cooperation and Conflict: Journal of Nordic International Studies Association*, Cilt: 37, Sayı: 3, 2002.

62 A.e., ss. 290-291.

63 A.e., s. 292.

64 A.e., s. 292.

65 Gunnar Sjöstedt, 'The Exercise of International Civil Power: A Framework for Analysis', içinde Wyn Rees ve Michael Smith, (der.) *International Relations of the European Union Cilt I*, (Londra: Sage, 2008), ss. 108-109.

kadar çalışmasında, Sjöstedt tarafından aktörlerin, sivil veya askeri ayrımı yapmadan elindeki bütün araçları kullanması olarak tanımlanan 'askeri gücü tamamlayan sivil güç' yaklaşımı, AB özelliğinde askeri kapasiteye sahip olmanın Birliğin sivil güç karakterine hâle getirmeyeceğini iddia eden görüşe göre 'hakim sivil gücü tamamlayan askeri güç' olarak tanımlanmıştır. Bu yaklaşıma göre de askeri kapasite Birliğin sivil amaçlarını gerçekleştirmek amacıyla ve ancak sivil araçlarla birlikte onları tamamlayıcı ve destekleyici tarzda kullanılırlarsa Birliğin sivil güç karakterinden bir kopuşu ifade etmeyecektir.

## SONUÇ

AGSP/OGSP'nin amaçları, bu amaçları gerçekleştirmek için geliştirilen kabiliyetler ve operasyonel gelişimi açısından bakıldığında Birliğin artık Duchêne'nin tanımladığı gibi sivil araçlar açısından güçlü ancak askeri araçlardan arındırılmış bir mutlak sivil güç ya da AB Dışışleri ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi Federica Mogherini'nin<sup>66</sup> belirttiği gibi 'yalnızca (exclusively) bir sivil güç' değildir. Gerek 2003 tarihli 'Avrupa Güvenlik Stratejisi' gerekse 2016 tarihli 'AB Dış ve Güvenlik Politikası için Küresel Strateji' belgelerinde belirtildiği gibi Birlik, yeni güvenlik tehditlerinin çok boyutlu doğasını gözönüne alarak bu tehditlerle başa çıkabilmek için askeri ve sivil araçların ya da sert ve yumuşak güç unsurlarının uygun karışımından oluşan bir yaklaşımı benimsemiştir. Birliğin, güvenlik ve savunma politikası kapsamında yerine getirmesi gereken görevler olan Petersberg görevleri incelendiğinde ise bu görevlerin de askeri ve sivil güç unsurlarının bir arada kullanılmasını gerektiren görevler olduğunu görmekteyiz. Ayrıca, Lizbon Antlaşmasının 42. maddesinde de AGSP/OGSP'nin, Birliğe sivil ve askeri araçlara dayanan operasyonel bir kapasite sunduğu vurgulanmıştır. AGSP/OGSP kapsamında yürütülen sivil ve askeri operasyonlar, Makedonya, Bosna Hersek, Kongo ve Libya örneklerinde görüldüğü gibi birbirlerini tamamlar şekilde ya aynı anda ya da birbirlerini takip eder şekilde yürütülmüştür. Ayrıca, daha önceki bölümlerde de ayrıntılı bir şekilde ele alındığı gibi AGSP/OGSP'nin kurumsal ve kabiliyetler açısından 2000'li yıllarda gelişimine bakıldığında da askeri ve sivil unsurların eş zamanlı ve koordineli bir şekilde yürütüldüğünü görmekteyiz. Bu açılarıdan bakıldığında, Birliğin Duchêne'nin tanımından çok Maull'un ortaya koyduğu sivil güç tanımına daha yakın bir aktör durumuna geldiği tespitinde bulunabiliriz. Gerek 'Avrupa Güvenlik Stratejisi' gerekse 'AB Küresel Stratejisi' belgelerinde ortaya konduğu gibi Birliğin uluslararası amaçlarını takip ederken kendisi ile benzer amaçları taşıyan ortak olarak tanımlandığı aktörlerle kurulacak olan çok taraflı işbirliğine yaptığı vurgu, Maull'un sivil güç tanımının ilk ögesi olan uluslararası amaçları takip ederken diğer aktörler ile işbirliği yapma zorunluluğunu kabul etme kıstasına uygun bir davranışı ifade etmektedir. Aynı şekilde Maull'un ikinci kıstası olan ulusal amaçları korurken askeri olmayan, temelde ekonomik araçlara yoğunlaşma, askeri gücü ise diğer uluslararası etkileşim araçlarını güvence altı-

66 Paylaşılan Vizyon, Ortak Eylem: Daha Güçlü Bir Avrupa, Avrupa Birliği Dış ve Güvenlik Politikası için Küresel Strateji', Haziran 2016, s. 4. [https://eeas.europa.eu/top\\_stories/pdf/eugs\\_review\\_web.pdf](https://eeas.europa.eu/top_stories/pdf/eugs_review_web.pdf). (Erişim Tarihi: 03 Ağustos 2016).

na almak için arka planda ya da yedekte tutma, AGSP/OGSP'nin amaçları, kabiliyetleri ve operasyonel gelişimi ile uyum göstermektedir. Son olarak, Birliğin, BM'nin merkezinde olduğu çok taraflılığı temel ilke edinen hukuka dayalı küresel düzene atfettiği önem, Maull'un üçüncü kıstası olan uluslararası önemli meselelerin idaresinde uluslararası yapılar geliştirme yönünde istekli olunması ile uyum gösteren bir anlayışı ifade etmektedir. Sonuç olarak, AB, AGSP/OGSP süreci ile 1970'li yıllarda Duchêne tarafından ortaya konulan temelinde askeri araçlardan arındırılmış olmaya dayanan geleneksel sivil güç anlayışından yani sivil güç versiyon 1.0'dan sivil araçlar ile birlikte askeri araçları da etkin bir şekilde kullanabilme kapasitesine sahip modern bir sivil güç anlayışına yani sivil güç versiyon 2.0'a evrilmiştir.

## KAYNAKÇA

- Akgül Açıkmeşe, Sinem; Dizdaroğlu, Cihan. 'NATO-AB İlişkilerinde İşbirliği ve Çatışma Dinamikleri', *Uluslararası İlişkiler*, Cilt: 10, Sayı: 40, 2014, ss. 131-163.
- Biscop, Sven; Coolsaet, Rik. *The World is the Stage – A Global Security Strategy for the European Union*, Groupement D'études et de Recherches Notre Europe Policy Paper No. 8, Aralık 2003.  
<http://www.egmontinstitute.be/wp-content/uploads/2014/01/notre-eur.Policypaper8.pdf>. (Erişim Tarihi: 10 Kasım 2016).
- Bretherton Charlotte; Vogler, John. *The European Union as a Global Actor*, (Oxon: Routledge, 2006).
- Dedman, Martin J.. *The Origins and Development of the European Union 1945-2008: A History of European Integration* (2. Baskı), (New York: Routledge, 2010).
- Duchêne, François. 'Europe's Role in World Peace', içinde Richard Mayne, (der.) *Europe Tomorrow: Sixteen Europeans Look Ahead*, (Londra: Fontana/Collins, 1972), ss. 32-47.
- Duchêne, François. 'The European Community and the Uncertainties of Independence', içinde Max Hohnstamm ve Wolfgang Hager, (der.) *A Nation Writ Large? Foreign Policy Problems Before the European Community*, (Londra: Macmillan Press, 1973), ss. 1-21.
- Ginsberg Roy H.; Penksa Susan E.. *The European Union in Global Security: The Politics of Impact*, (Basingstoke: Palgrave MacMillan, 2012).
- Ginsberg, Roy H.. *Demystifying the European Union: The Enduring Logic of Regional Integration*, (Lanham: Rowman & Littlefield Publishers, 2007).
- Howorth, Jolyon. *Security and Defence Policy in the European Union*, (New York: Palgrave Macmillan, 2007).
- Kagan, Robert. *Of Paradise and Power: America and Europe in the New World Order*, (New York: Alfred A. Knopf, 2003).
- Keukeleire, Stephan. 'European Security and Defence Policy: From Taboo to a Spearhead of EU Foreign Policy?', içinde Federiga Bindi, (der.) *The Foreign Policy of the European Union: Assessing Europe's Role in the World*, (Washington D.C.: Brookings Institution Press, 2010), ss. 51-72.
- Keukeleire, Stephan; MacNaughtan, Jennifer. *The Foreign Policy of the European Union*, (Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2008).
- Larsen, Henrik. 'The EU: A Global Military Actor?', *Cooperation and Conflict: Journal of Nordic International Studies Association*, Cilt: 37, Sayı: 3, 2002, ss. 283-302.
- Leites, Nathan; De La Maléne, Christian. 'Paris from EDC to WEU', *World Politics*, Cilt: 9, Sayı: 2, 1957, ss. 193-219.
- Mahncke, Dieter. 'The Need for a Common Foreign Policy', içinde Dieter Mahncke, Alicia Ambos ve Christopher Reynolds, (der.) *European Foreign Policy: From Rhetoric to Reality?*, (Brussels: P.I.E. Peter Lang, 2004), ss. 27-42.
- Maull, Hanns W.. 'Europe and the New Balance of Global Order', *International Affairs*, Cilt: 81, Sayı: 4, 2005, ss. 775-799.
- Maull, Hanns W.. 'Germany and Japan: The New Civilian Powers', *Foreign Affairs*, Cilt: 69, Sayı: 5, 1990, ss. 91-106.
- Orbie, Jan. 'Civilian Power Europe: Review of the Original and Current Debates', *Cooperation and Conflict: Journal of the Nordic International Studies Association*, Cilt: 41, Sayı: 1, 2006, ss. 123-128.
- 'Paylaşılan Vizyon, Ortak Eylem: Daha Güçlü Bir Avrupa, Avrupa Birliği Dış ve Güvenlik Politikası için Küresel Strateji', Haziran 2016.  
[https://eeas.europa.eu/top\\_stories/pdf/eugs\\_review\\_web.pdf](https://eeas.europa.eu/top_stories/pdf/eugs_review_web.pdf). (Erişim Tarihi: 03 Ağustos 2016).

- Rynning, Sten. 'Why Not NATO? Military Planning in the European Union', *The Journal of Strategic Studies*, Cilt: 26, Sayı: 1, 2003, ss. 53-72.
- Sjöstedt, Gunnar. 'The Exercise of International Civil Power: A Framework for Analysis', içinde Wyn Rees ve Michael Smith, (der.) *International Relations of the European Union* Cilt I, (Londra: Sage, 2008), ss. 106-128.
- Sloan, Stanley. *NATO, the European Union and the Atlantic Community, The Transatlantic Bargain Reconsidered*, (Lanham: Rowman&Littlefield Publishers, 2003).
- Smith, Hazel. 'Consolidating EU Foreign Policy: the 'Civilising Mission' and the Development of Military Security as a Geo-issue Area', (Tebliğ, CIDEI Workshop on 'From Civilian to Military Power: the European Union at a Crossroads?', Oslo, Norveç, 22-23 Ekim 2004).  
<http://www.sv.uio.no/arena/english/research/projects/cidei/old/WorkshopOsloSecurity/HazelSmith.pdf>. (Erişim Tarihi: 15 Ekim 2016).
- Smith, Karen E. 'The End of Civilian Power EU: A Welcome Demise or Cause for Concern?', *The International Spectator*, Cilt: 35, Sayı: 2, 2000, ss. 11-28.
- Smith, Karen E.. 'Beyond the Civilian Power EU Debate', *Politique Européenne*, Sayı: 17, 2005/3, ss. 63-82.
- Stavridis, Stelios. "'Militarising' the EU: the Concept of Civilian Power Europe Revisited", *The International Spectator*, Cilt: 36, Sayı: 4, 2001, ss. 43-50.
- Stavridis, Stelios. 'Why the 'Militarising' of the European Union is Strengthening the Concept of a Civilian Power Europe', *European University Institute Working Paper*, 2001.  
[http://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/1726/01\\_17.pdf?sequence=1&isAllowed=y](http://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/1726/01_17.pdf?sequence=1&isAllowed=y). (Erişim Tarihi: 17 Ekim 2016).
- Treacher, Adrian. 'From Civilian Power to Military Actor: The EU's Resistable Transformation', *European Foreign Affairs Review*, Cilt: 9, Sayı: 1, 2004, ss. 49-66.
- Whitman, Richard. 'Muscles from Brussels: The Demise of Civilian Power Europe?', içinde Ole Elgström ve Michael Smith, (der.) *The European Union's Roles in International Politics: Concepts and Analysis*, (Oxon: Routledge, 2006), ss. 101-117.
- Whitman, Richard. 'Road Map for a Route March?: (De-)civilianizing through the EU's Security Strategy', *European Foreign Affairs Review*, Cilt: 11, Sayı: 1, 2006, ss. 1-15.  
[http://www.nato.int/cps/en/natohq/official\\_texts\\_17072.htm](http://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_17072.htm). (Erişim tarihi: 23 Kasım 2016).